

KULTURÁLIS TURISZTIKAI HÁLÓZATFEJLESZTÉS TÖRTÉNELMI KISVÁROSOKBAN¹

SZABÓ GÉZA² – WILHELM KATA³

Összefoglalás

A városi turizmus a XXI. század emelkedő trendű turisztikai kínálata, amely főként a kulturális motivációjú vendégkör-szegmenseket mozgósítja. A városi kulturális turizmus erősödése szerencsére nem csak a nagyvárosi kört érinti Európában, hanem a közepes és még a kisméretű városokat is. Ebben a kategóriában egy jól működő példa Ausztriában a történelmi kisvárosok hálózata (KHS). A jelentős múltra visszatekintő együttműködés tagjai olyan 10 és 80 ezer fő közötti városok, amelyek turisztikai kínálatában a történelmi múlt gazdagsága, a műemléki értékek és a napjainkban is pezsgő kulturális élet a meghatározó. Erre a történelmi örökségre jelentős fesztiválkínálat, komoly kapacitások és tekintélyt parancsoló vendégforgalom épül. A kereslet mindegyik közreműködő városnál is jelentős volna önmagában is, ám hálózattá szerveződve vonzásuk még erőteljesebb. A tanulmány bemutatja ennek a kulturális turisztikai városhálózatnak a közös és az egyéni jellemzőit is. A tapasztalatok levonása után, sikertényezők összerendezésével a hazai adaptáció lehetőségeit is megvizsgálja.

Kulcsszavak

kultúra, rendezvények, tematikus útvonal, történelmi kisváros, turisztikai hálózat

Summary

Urban tourism is an increasingly popular tourism supply of the 21st century, which mobilizes mainly the clientele of cultural motivation. Fortunately, the strengthening of urban cultural tourism affects not only the big-city milieu in Europe but also the medium-sized and small towns. A good example of the latter category is the network of small historic towns in Austria. The members of cooperation with a long history are towns of populations of ten to eighty thousand which consider the richness of the historic past, the values of monuments as well as the bustling of cultural life to be significant in their tourism supply. It is this historic heritage which an impressive offer of festivals, serious capacities and considerable tourism traffic are based on. The demand would be significant in each town in itself, however, their attraction is even stronger when organized in a network. The presentation shows both the individual and common features of this cultural tourism network. After drawing the conclusions and considering the various factors of success it also examines the possibility of home adaptation.

Keywords

culture, events, thematic route, historical small town, tourism network

¹ Jelen publikáció az Európai Unió, Magyarország és az Európai Szociális Alap társfinanszírozása által biztosított forrásból az EFOP-3.6.2-16-2017-00017 azonosítójú „Fenntartható, intelligens és befogadó regionális és városi modellek” című projekt keretében jött létre.

² egyetemi docens, PhD, Pécsi Tudományegyetem; Email: fg4t@gamma.ttk.pte.hu

³ mesterszakos egyetemi hallgató, Pécsi Tudományegyetem; Email: 94.kata@gmail.com

Bevezetés

Az azonos téma köré épülő, egymástól kisebb-nagyobb távolságra elhelyezkedő attrakciók felfűzhetők egy útvonalra, ami a lineáris attrakciók egyik példájának tekinthető. Ez egy örökségi és turisztikai fejlesztési módszer, amely a turisztikai, társadalmi és gazdasági fejlődést is elősegíti (Nagy-Piskóti 2014; Puczkó-Rátz 2011). A tematikus utak – főleg a kulturális jellegűek – Európában egyre nagyobb népszerűségnek örvendenek, így a turisztikai kínálat fokozatosan kiemelkedő elemévé válnak. Egy tipikus, kizárólag az adott helyre jellemző témára felépítve önmagukban is vonzerőként jelenhetnek meg. Megfelelő interpretációval és kiegészítő szolgáltatásokkal regionális, nemzeti, sőt nemzetközi hatókörűek is lehetnek (Galgóczy-Németh 2009).

Az elemzés témája miatt kiemelendő kulturális, elsősorban örökségi elemeket felfűző tematikus útvonalak jelentős szerepet töltenek be a turisztikai kínálatban. Ezen útvonalak újjító, versenyképes, kevésbé népszerű desztinációkban is kialakítható turisztikai termékek (Nagy-Piskóti 2014).

A történelmi és kulturális örökség emlékei a városi és a kisvárosi térben, egyre erősebb motivációt jelentenek az egyediségre vágyó városlátogató turisták számára. Puczkó László-Rátz Tamara szerzőpáros meghatározása szerint „*Történelminek olyan település tekinthető, amely gazdag megfogható (épületek) vagy megfoghatatlan (események, emlékek) örökséggel rendelkezik, történelmi múltja van, az idők során jelentős fejlődésen ment keresztül, s tükrözi korábbi időszakok építészeti, várostervezési mintáit.*” (Puczkó-Rátz 2003, 15). Az ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) megfogalmazása alapján „*A történelmi városi területek, nagyok vagy kicsik, köztük a városok és történelmi városközpontok vagy városnegyedek, a természeti és az ember alkotta környezetükkel együtt. Történelmi dokumentum-szerepükön túl ezek a hagyományos városi kultúrák értékeinek hordozói is.*”⁴. A történelmi városok elsősorban rövid utazások, városlátogatások körében jelennek meg népszerű úti célként. A történelmi kisvárosok hazánkban még inkább csak jövőbeli lehetőséget jelentenek a turizmus számára, míg a vizsgált tematikus útvonalat kialakító Ausztriában már nagy népszerűségnek örvendenek, valóságos turisztikai márkává váltak. Persze könnyebb ott sikert elérni, ahol a számukra is bevételt teremtő városi turizmus folyamatosan növekszik (Ronzheimer 2014; Smeral 2014). A történelmi városok a kulturális turizmus tekintetében az egyik legvonzóbb helyszínnek számítanak, mert erőforrásaikban, értékeikben rejlő lehetőségeiket turisztikailag ők tudják legkönnyebben kiaknázni. Számukra a legkomolyabb feladat a tömegturizmusból származó problémák megoldása (Jászberényi 2014; Rátz 2006).

A tárgykörben elvégzett vizsgálatok célja egyrészt egy már működő modell, az ausztriai Kleine Historische Städte tematikus útvonal kínálatának és keresletének bemutatása, illetve elemzése; másrészt a magyarországi fogadó közeg felmérése, a kutatás szempontjából releváns kisvárosok turisztikai kínálatának és keresletének feltárása. Célunk továbbá mindezek érdekében a kínálati és keresleti oldal jellemzői alapján a résztvevő osztrák és potenciális hazai városok tipizálása, kategóriákba sorolása. Végül célunk pedig mindezekre alapozva a magyarországi adaptációs lehetőségek vizsgálata, kimutatása, valamint a tapasztalatok megfogalmazása és a legfőbb fejlesztési feladatok felvázolása.

Kis történelmi városok turisztikai hálózata Ausztriában

A Kleine Historische Städte tematikus útvonal - városelemzés

4

http://www.icomos.hu/data/documents/icomos_hirado_kulonszam_2014_marcius__icomos_news_hungary_special_edition_march_2014.pdf Letöltés: 2016. december 30.

A Kleine Historische Städte (KHS) Ausztriában található történelmi kisvárosokat felfűző tematikus út, melynek szervezési központja Steyeren található. A steyeri vezetővel, Eva Pötzlrel készített interjúból kiderült, hogy az út kialakításának ötlete 1993-ban merült fel, majd 1994-ben létre is hozták. Az alapítóatyák Wolfgang Neubaur (Steyr), Walter Hödl (Wels) és Paul Lechner (Kufstein) voltak. 1995-ben az alapító iratokat Baden bei Wien, Bad Radkersburg, Enns, Feldkirch, Hallein, Kufstein, Imst, Lienz, Spittal an der Drau, Radstadt, Rust, Schärding, Steyr és Wels képviselői írták alá. Gmunden, Bad Ischl, Judenburg, Mariazell, Braunau, Bludenz és Bruck an der Mur az utóbbi 20 évben csatlakoztak a KHS-hez. Hall in Tirol és Zell am See egy ideig tagok voltak, ám kiváltak. Hallein és Kufstein kilépésük után pedig újra felismerték az együttműködés előnyeit, így ismét tagok. Napjainkban az ország különböző pontjain található, következő 16 település a tagja: Baden bei Wien, Bad Ischl, Bad Radkersburg, Bludenz, Braunau, Bruck an der Mur, Feldkirch, Gmunden, Hallein, Judenburg, Kufstein, Lienz, Mariazell, Radstadt, Schärding és Steyr (1. ábra). Mindegyik település egyedi történelmi múlttal és így más-más kulturális, örökségi értékekkel rendelkezik (khs.info 2016).

1. ábra: A Kleine Historische Städte tematikus útvonal települései

Forrás: www.khs.info alapján saját szerkesztés

Az Eva Pötzlrel készített interjú alapján az együttműködés célja a közös turisztikai fellépés, valamint Ausztria-szerte a kisvárosi üdülés, nyaralás népszerűsítése. A KHS-hez való csatlakozás feltételei a következők: városi jogok, legalább 300 vendégágy, műemlékvédelmi értékek, turisztikai szervezet és maximum 60.000-80.000 lakos. A csatlakozni kívánó városok felvételéről a tagok a szervezet közgyűlésén döntenek.

Összehasonlító értékelés a Kleine Historische Städte városairól

A városokról információt a KHS honlapján szereplő tematikus leírásokból – információk, várostörténet, látnivalók, városvezetések, gasztronómia, események –, saját honlapjukról, az interjúkból, valamint a keresleti adatok és a népességszám esetében az Osztrák Statisztikai Hivatal honlapjáról gyűjtöttünk. Mivel a terepbejárás és a kutatások 2016-ban zajlottak, így a rendezvényeket és városnéző sétákat erre az évre vonatkozóan elemeztük, így az együttműködéshez csak később csatlakozott Bruck an der Mur és Kufstein kimaradtak az elemzésekből.

A 16 város turisztikai szempontból történő elemzését egységes tematika alapján végeztük el, melynek három fő eleme a kínálat, a kereslet és a turisztikai imázs. A kínálaton belül a város természeti értékei, történelmi öröksége, kulturális-örökségi vonzerői (műemlékek, múzeumok), gyógytényezői, programjai, rendezvényei és az azokon alapuló turisztikai termékek jelennek meg jelentőségük szerint hangsúlyozva. Szintén a kínálat részeként mutatjuk be az egyes városok fogadóképességét, valamint a turisztikai szervező és információs hálózat elemeit. A kereslet elemzésekor a városok kereskedelmi szálláshelyeinek

vendégforgalmát mutatjuk be az Osztrák Statisztikai Hivatal legfrissebb, rendelkezésre álló, 2015-2016-os statisztikai adatai alapján. A keresleti elemek között meghatározó szerepet játszó városimázs és annak kommunikációs tartalma szintén elemzési szempont volt.

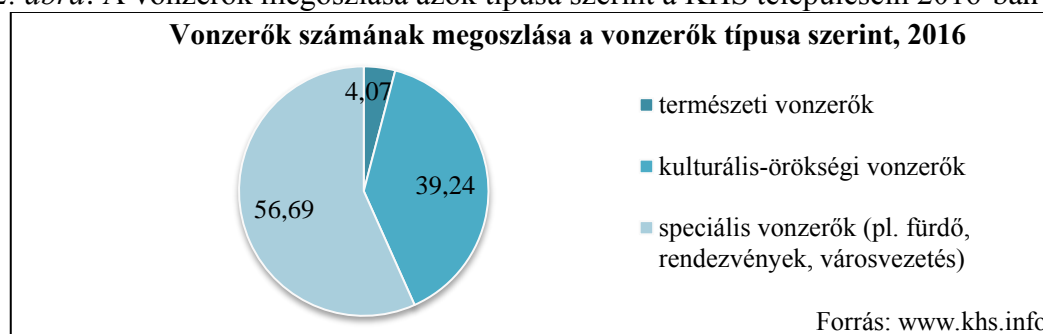
Vonzerők

A KHS 16 városának vonzerőit megvizsgálva egyértelmű a kulturális-örökségi vonzerők túlsúlya. Olyannyira, hogy természeti vonzerők nincsenek is feltüntetve minden városnál. Ahol vannak, ott leggyakrabban környező hegyvidéket, rózsaparkot, természetvédelmi területet, vadasparkot értünk alatta. A kulturális vonzerők közé főleg templomok, várak és erődítmények, a városházák épületei, múzeumok, – néhány esetben védelem alatt álló – óvárosi területek, híres emberek szülő- vagy lakóházai, és köztéri szobrok tartoznak.

A vonzerők körét gazdagítják a különböző városnéző séták. 2016-ban voltak köztük egész évben, illetve csak az év egy bizonyos szakában meghirdetettek egyaránt. Hagyományos városnéző sétákat minden városban szerveztek. Több településen éjszakai vagy az adott városra jellemző speciális témára épülő városnéző sétákat is indítottak.

A 2. ábra a vonzerők típusok szerinti megoszlását mutatja, beleértve a természeti, kulturális-örökségi vonzerőkön kívül a rendezvényeket, fürdőket és városnéző sétákat is magába foglaló speciális vonzerőket. A vonzerők több mint felét egyértelmű túlsúllyal a speciális vonzerők alkotják. A kulturális-örökségi vonzerők is messze megelőzik a teljes kínálat alig 4%-át adó természeti vonzerőket (khs.info 2016).

2. ábra: A vonzerők megoszlása azok típusa szerint a KHS településein 2016-ban

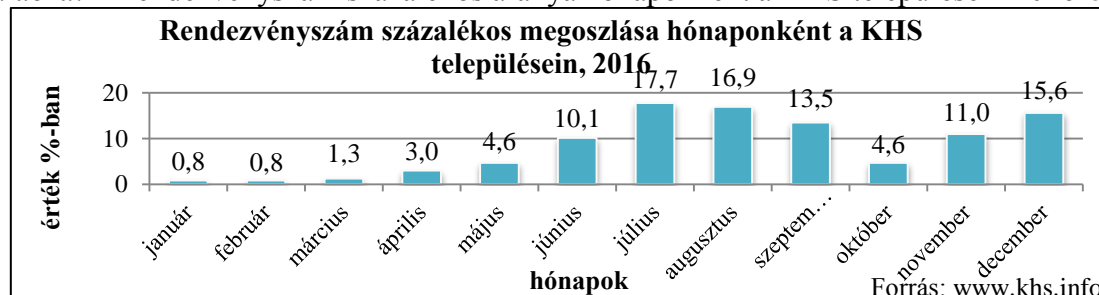

Forrás: www.khs.info alapján saját szerkesztés

Rendezvények

A 2016. évi rendezvények éves megoszlását vizsgálva nyári dominancia figyelhető meg, június elejétől augusztus végéig 106 rendezvényt szerveztek. A második csúcspontot az őszi hónapok jelentik 69 rendezvénnyel, melyből szeptember 32, október 11, november 26 darabbal részesedik. Harmadik helyen a téli hónapok következnek 41 rendezvénnyel, melynek döntő részét december adja 37 darabbal, míg januárban és februárban csak kettőt-kettőt szerveztek. A legkevesebb rendezvényt, 21-et, a tavaszi időszakban tartották (3. ábra).

3. ábra: A rendezvényszám százalékos aránya hónaponként a KHS településein 2016-ban

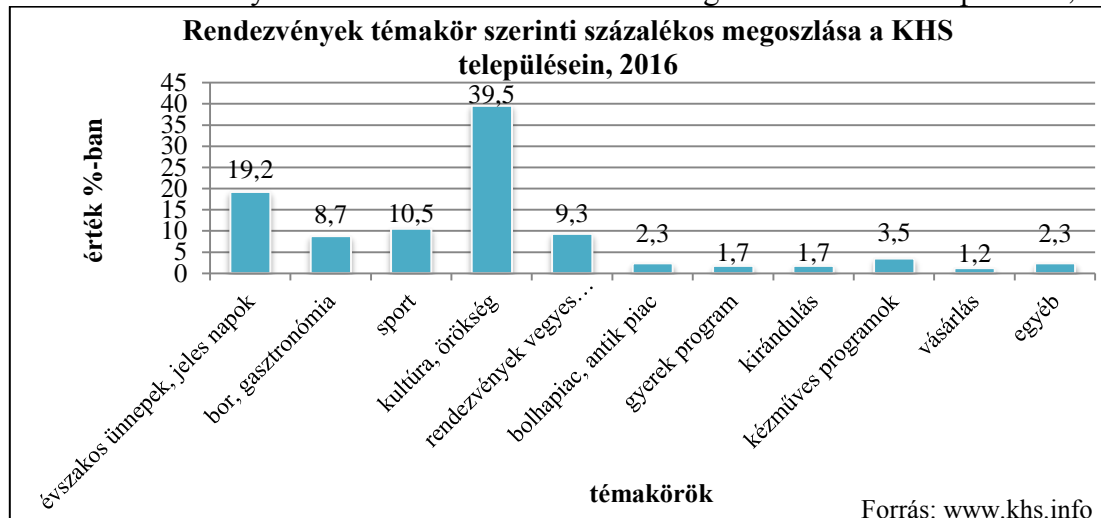

Forrás: www.khs.info alapján saját szerkesztés

A rendezvények témakör szerinti vizsgálatánál 11 kategóriát határoztunk meg, melyek a következők: 1. évszakai ünnepek és jeles napok (adventi, karácsonyi, szilveszteri programok, őszi fesztiválok, szüret, tavaszi ünnepek, farsang), 2. bor és gasztronómia, 3. sport (futóversenyek, lovas programok), 4. kultúra és örökség (történelemhez, hagyományokhoz, zenéhez, valláshoz/egyházhoz, művészetekhez, irodalomhoz, filmhez kötődő rendezvények, színházi előadások, bál, kiállítások), 5. rendezvények vegyes tematikával (városfesztiválok, ünnepi játékok, virágokhoz kötődő ünnepek, a több témakört is felölelő komplex rendezvények), 6. bolha- és antik piac, 7. gyerek program, 8. kirándulás, 9. kézműves programok, 10. vásárlási lehetőségek, 11. egyéb rendezvények.

A rendezvények tematikus elemzésekor egyértelműen a kulturális-örökségi témakör áll az első helyen, a rendezvények több mint harmadával, 68 darabbal. Ez a témakör az alábbi 11 város esetében dominál: Bad Radkersburg, Baden bei Wien, Bad Ischl, Braunau, Feldkirch, Gmunden, Hallein, Judenburg, Mariazell, Schärding és Steyr. A második helyen álló témakör az évszakai ünnepek, jeles napok 33, a harmadik helyen álló pedig a sport 18 rendezvénnyel. Előbbi öt – Bad Ischl, Braunau, Feldkirch, Judenburg, Radstadt –, utóbbi egy település – Lienz – esetében jelenti a vezető témakört. A többitől jóval kiemelkedve alig maradnak el az első háromtól a vegyes tematikájú (16 darab) és a borhoz, gasztronómiához kötődő rendezvények (15 darab). Utóbbiak két városa – Bludenz és Radstadt – esetében is a legnagyobb számban előforduló rendezvénytípust képviselik a témakört tekintve. A legkevesebb rendezvényt a gyerekprogram (három darab), a kirándulás (három darab) és a vásárlás (két darab) témája köré szervezték. A fentiek százalékos megoszlását a 4. ábra szemlélteti (khs.info 2016).

4. ábra: A rendezvények témakör szerinti százalékos megoszlása a KHS településein, 2016

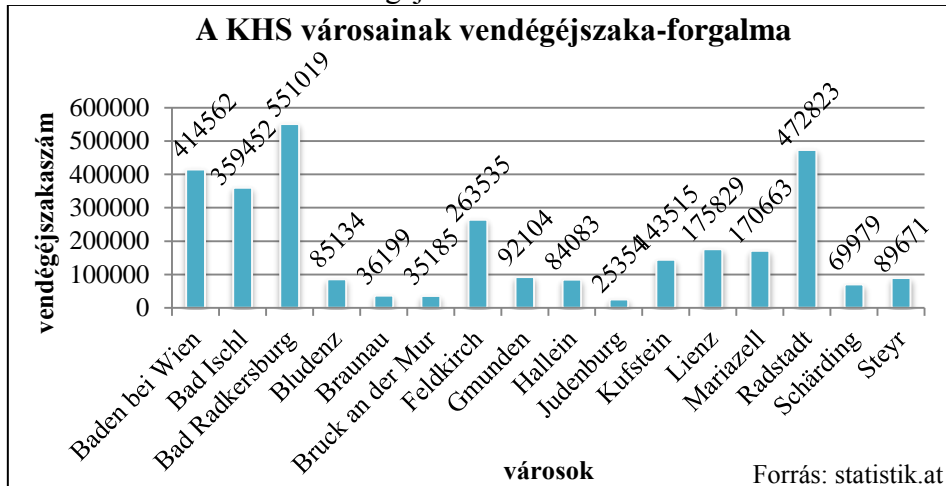

Forrás: www.khs.info alapján saját szerkesztés

Kereslet – vendégéjszakaszám, vendégkör

A KHS településeinek vendégéjszakaszám-alakulását az 5. ábra szemlélteti. A 2015. december és 2016. november között eltelt egy évben a legmagasabb értéket Bad Radkersburgban regisztrálták, amely meghaladta az 550.000 vendégéjszakát. Ezzel szemben a legalacsonyabb érték alig haladta meg a 25.000 vendégéjszakát, melyet Judenburgban mértek (statistik.at 2016). Az alábbi ábra világosan jelzi, hogy vendégforgalom alapján rendkívül jelentős különbségek állapíthatók meg az egyes hálózathoz tartozó városok között. Judenburg és Bad Radkersburg forgalmi különbsége 21-szeres, ami arra utal, hogy eltérő adottságú és így keresletű városok működnek együtt a KHS hálózatában, és ez nem gátja a közös munkának.

5. ábra: A KHS városainak vendégéjszakaszámai 2015. december-2016. november

Forrás: statistik.at alapján saját szerkesztés

A vizsgált időszakban a KHS településeire érkező turisták egyértelműen a kereskedelmi szálláshelyeket preferálták, ahol átlagosan a vendégéjszakák 89,89%-át töltötték el, míg magán szálláshelyeken csupán a vendégéjszakák 10,11%-át regisztrálták.

A 2015 decembere és 2016 novembere között eltelt egy évben a vendégkör megoszlását a vendégéjszakák száma alapján elemezve, egyértelmű a hazai vendégek dominanciája. Összesen 1.914.949 osztrákok által eltöltött vendégéjszakát regisztráltak a 16 településen, mely az összes vendégéjszakaszám 68,3%-a. Ettől az értéktől jóval elmaradva, a második helyen 587.470 vendégéjszakával, az összes vendégéjszakából 21%-os részesedéssel a németek következnek. Az osztrák és német vendégek által eltöltött vendégéjszakák száma mind a 16 városban messze kimagaslott a többivel szemben. Harmadik helyen csupán 1,7%-os részesedéssel a hollandok állnak, akik összesen 47.253 vendégéjszakát töltöttek el a településeken. Ettől alig elmaradva, 1,6%-os részesedéssel, 44.871 vendégéjszakával a svájciak következnek. Az ötödik legmagasabb értéket, 28.633 vendégéjszakát az olaszok töltötték el, mely 1%-os részesedést jelentett (statistik.at 2016).

Városprofilok

Az egyes városok vizsgálatakor egyértelműen kiderült, hogy bár különböző jellegűek, hasonlóságok is megfigyelhetők, melyek alapján városprofilok alkothatók. Múltbeli vagy jelenlegi közös, meghatározó vonásaik alapján három kategóriába soroltuk a településeket. Ezt a kínálati, alapvetően kvalitatív szempontból történő csoportosítást kiegészítettük keresleti vagyis mennyiségi mutatókon alapuló – kvantitatív – módszerrel is. Ennek során fajlagos mutatóként az 1000 lakosra jutó vendégéjszakák számát használtuk a 2016. év eleji népességszámokat felhasználva. Azonban a fajlagos mutatók kisebb-nagyobb eltéréseket mutatnak az egy csoportba tartozó települések körében, melynek egyik legfőbb oka, hogy az értékeket nagyban befolyásolja az adott város lakosság száma.

Az I. kategória a fürdővárosok, gyógyhelyek csoportja. Ide azon településeket soroltuk, melyek legfőbb jellemzője, hogy turizmusukban napjainkban a fürdővárosi vagy gyógyhelyi jelleg, rendezvényeik tematikájában pedig a kulturális-örökségi témakör a meghatározó. Továbbá vendégkörüket vizsgálva egyértelműen hazai dominancia figyelhető meg. Így kétségtelenül egy csoportba tartozik Baden bei Wien, Bad Ischl, Bad Radkersburg, Gmunden és Schärding. Különbség a városok múltjában figyelhető meg. Míg Baden bei Wien és Bad Ischl a Habsburg család köti össze, addig Bad Radkersburg, Gmunden és Schärding fontos kereskedelmi központok és/vagy erődvárosok voltak, melynek emlékeit máig őrzi mindegyik település. Az öt városból három, Baden bei Wien, Bad Ischl és Schärding fajlagos mutató

alapján is közel azonos, 10.000-30.000 vendégéjszaka közötti értéket produkált. Gmunden esetében ez az érték kicsivel 7000 vendégéjszaka alatt alakult, annak ellenére, hogy lakosság száma közel egyenlő Bad Ischl lakosságával. Bad Radkersburg pedig messze kiemelkedik 180.000 vendégéjszakát megközelítő értékével, ami alacsony lakosságszámával és magas látogatottságával magyarázható.

A *II. kategóriát* a hegyvidéki városok, Bludenz, Bruck an der Mur, Kufstein, Lienz, Mariazell és Radstadt alkotják. Turizmusukban kulturális-örökségi vonzerőikén túl fontos szerepet játszik hegyvidéki fekvésük is, valamint rendezvényeik tematikájában -Mariazell kivételével - nem a kulturális-örökségi témakör a meghatározó. Bludenz és Lienz mindig tipikus hegyvidéki városnak számítottak és számítanak napjainkban is. Ezzel szemben Bruck an der Mur és Kufstein történelmében a kereskedelem, illetve utóbbi esetében még a stratégiai szerep volt a meghatározó. Jelentősen eltér tőlük Mariazell, melynek hegyvidéki fekvése és erre épülő turisztikai termékei mellett, vallási központ lévén egyedinek tekinthető a KHS települései között. Bludenz, Bruck an der Mur és Kufstein fajlagos mutató alapján is egyértelműen egy csoportba sorolható 2.000-8.000 vendégéjszaka közötti értékével. Lienz és Mariazell nagyobb, 10.000, illetve 40.000 vendégéjszaka feletti értéket képvisel már, míg Radstadt 95.000 vendégéjszakát meghaladó értékével – az első kategóriába tartozó Bad Radkersburgnál említett okokból kifolyólag – messze kimagaslik.

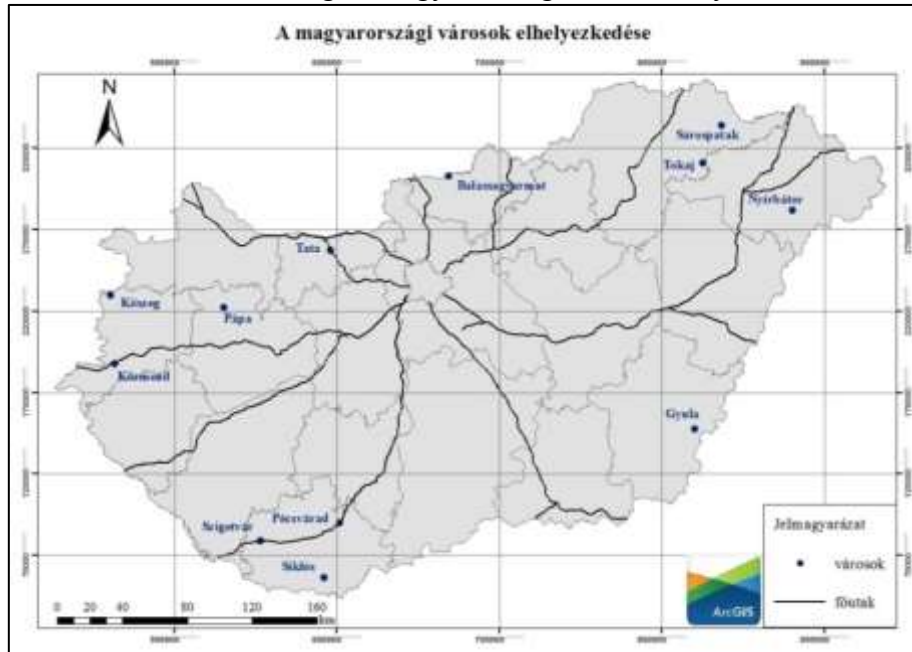
A *III. kategória* a kereskedő és/vagy erődvárosok csoportja, melybe Braunau, Feldkirch, Hallein, Judenburg és Steyr tartozik. Legfőbb jellemzőjük, hogy történelmük során meghatározó kereskedelmi szereppel (Feldkirch, Hallein – só, Steyr – vas), és így sok esetben stratégiai jelentőséggel, erődítménnyel rendelkeznek. Rendezvényeik között elsősorban kulturális-örökségi témakörhöz tartozók szerepelnek. Ebben a kategóriában több város is rendelkezik egyedi vonásokkal. Egyrészt Braunau Adolf Hitler szülővárosaként, másrészt Feldkirch „A Quantum csendje”, James Bond-film egyes jeleneteinek forgatási helyszínéként emelkedik ki. Egyedi továbbá Judenburg is, hiszen Ausztriában ő kapott elsőként aranypénzverési jogot. Ez az öt város fajlagos mutató tekintetében is egy kategóriába tartozik, hiszen mindegyik 2.000-9.000 vendégéjszaka közötti értéket mutat (khs.info 2016; statistik.at 2016).

A minta átvételének lehetőségei Magyarországon

Az osztrák minta elemzése után a hazai átvételi lehetőségeket vizsgáltuk meg, melynek keretében – az osztrák városoknál is alkalmazott szempontrendszer alapján – összegyűjtöttük az egyes települések kínálati és keresleti jellemzőit, valamint kategóriákba soroltuk őket. Az információgyűjtéshez a települések honlapjait használtuk fel, továbbá Gyula, Körmend, Pécsvárad, Siklós és Szigetvár esetében egy-egy turizmusban illetékes képviselővel interjút készítettünk a város turizmusát érintő különféle témakörökben. A másik hét településről sajnos nem kaptunk válaszokat.

A hazai adaptációs lehetőségek vizsgálatához a következő 12 települést választottuk ki: Balassagyarmat, Gyula, Körmend, Kőszeg, Nyírbátor, Pápa, Pécsvárad, Sárospatak, Siklós, Szigetvár, Tata és Tokaj (6. ábra). Az osztrák példához hasonlóan próbáltunk mi is az ország különböző pontjain fekvő, sok szempontból hasonló, ám bizonyos tekintetben mégis egyedi településeket kiválasztani, melyek megfelelnek a következő kritériumnak: jelentősebb történelmi múlttal visszatekintő kisváros.

6. ábra: A 12 vizsgált magyarországi város elhelyezkedése

Forrás: saját szerkesztés ArcGIS program segítségével

Várostípusok

Történelmi vagy jelenlegi közös, kiemelkedő jellemzőik alapján két egyértelműen elkülöníthető csoportot állítottunk fel, valamint a második kategórián belül keresleti intenzitás alapján további két alcsoportot határoltunk el.

Az *I. kategóriába* azon városok tartoznak, melyek turizmusában meghatározó szerepet tölt be a vár és a fürdő. Ezen települések a következők: Gyula, Siklós és Szigetvár. Esetükben történelmi múltjuk, várak mellett kiemelt vonzerőt jelent a fürdők. Továbbá mindhárom város esetében megtalálhatók tipikusan a városhoz kapcsolódó gasztronómiai vagy történelmi múltat felidéző rendezvények, mint például Szigetváron a Szigetvári Ostromnapok Fesztivál. Turisztikai szervezet (TDM egyesület, turinform iroda) a három település közül csak Siklóson nincs. 2015-ben a kereskedelmi és üzleti célú egyéb szálláshelyek kapacitása a férőhelyszámot tekintve közel azonos, 200 férőhely alatti volt Siklóson és Szigetváron, bár előbbi esetében nem állt rendelkezésünkre adat a kereskedelmi szálláshelyekről. Gyula viszont közel 5000 férőhellyel messze kiemelkedett a csoportból (gyula.hu 2017; ksh.hu 2017; siklos.hu 2017; szigetvar.hu 2017; turinform.hu 2017).

A *II. kategóriába* azon településeket soroltuk, melyek legfőbb vonzerejét egy történelmi épületegyüttes (vár, kastély, templom) jelenti. Így ide tartozik Balassagyarmat, Kőrmend, Kőszeg, Nyírbátor, Pápa, Pécsvárad, Sárospatak, Tata és Tokaj. Pécsvárad kicsit eltér a többitől, hiszen a vár egykor nem végvárként, hanem erődített monostorvárként szolgálva más szerepet töltött be és napjainkban is ennek megfelelően hasznosítják. Tokaj pedig a 2002-ben világörökséggé nyilvánított Tokaji történelmi borvidéken való fekvése és borturizmusa révén emelkedik ki. Természetesen a vár mellett számos természeti és kulturális attrakció várja az érdeklődőket mindegyik városban. Ezen települések népességszáma viszonylag szűk skálán mozog, kivéve a jóval alacsonyabb lakosságszámú Pécsváradot, illetve a messze kiemelkedő Pápát és Tatát. Turinform iroda a nyolc város közül csak Balassagyarmaton és Nyírbátorban nincs. A kereskedelmi és üzleti célú egyéb szálláshelyek kapacitása alapján a települések eltérő értékeket mutatnak. A férőhelyek száma három város (Balassagyarmat, Kőrmend és Pécsvárad) esetében 500 darab alatt, öt városnál (Kőszeg, Nyírbátor, Pápa, Sárospatak és Tokaj) 500 és 1000 darab között, míg Tatán kicsivel 1000 felett alakult 2015-ben (balassagyarmat.hu 2017; kormend.hu 2017; kosh.hu 2017; ksh.hu 2017; nyirbator.hu 2017;

papa.hu 2017; pecsvarad.hu 2017; sarospatak.hu 2017; tata.hu 2017; tokaj.hu 2017; tokaj-turizmus.hu 2017; tourinform.hu 2017).

Az 1000 lakosra jutó vendégéjszakák számát fajlagos mutatóként felhasználva további két csoportra bontható a II. kategória. Balassagyarmatot nem tudtuk alkategóriába sorolni, mert nem állt rendelkezésre adat a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmáról, így nem tudtunk fajlagos mutatót számolni.

A II./A *alkategória* a kisebb vendégforgalmú városok csoportja. Ide azon városok tartoznak, melyekben a fajlagos mutató alapján alacsonyabb intenzitású a kereslet. Itt a mutató maximális értéke 2500 vendégéjszaka volt. Ebbe az alkategóriába tartozik Körmend, Kőszeg, Nyírbátor, Pécsvárad és Pápa.

A II./B *alkategória* a nagyobb vendégforgalmú városok csoportja. Ide a fajlagos mutató alapján magasabb keresleti intenzitású városok kerültek, melyek értéke 2500-5000 vendégéjszaka között alakult. Ebbe az alkategóriába Tata, Sárospatak és Tokaj tartozik.

Sikertényezők

Az ausztriai példaként elemzett Kleine Historische Städte tematikus útvonal, kulturális turisztikai hálózat és a hazai adaptációs lehetőségek vizsgálatának összefoglalásaként sikertényezőket fogalmaztunk meg. Azaz megpróbáltuk kijelölni azokat a szempontokat, amelyek Ausztriában a siker kulcsát jelentik. Továbbá ezen szempontok alapján és a településekről összegyűjtött információkat felhasználva elkészítettünk egy táblázatot a hazai városokra vonatkoztatva, amely egyben a főbb fejlesztési irányokat is kijelöli (1. táblázat).

Az I. sikertényezőt a természeti értékek, azok közül is a védett területek – nemzeti park, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület – jelentik. Ilyen például Pécsvárad esetében a Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzet. A II. sikertényezőt az egyedi, országosan is elismert történelmi múlt adja. Ausztriában ez alatt elsősorban kereskedővárosi, erődvárosi szerepkört vagy császári családhoz való kötődést értünk, míg hazai viszonylatban például egykori végvári szerepet, vagy fontos csatahelyszínt tarthatunk hasonlóknak. A III. sikertényezőként a kulturális-örökségi vonzerőket neveztük meg, azon belül is az egyedi, országosan elismerteket, a műemléki védettségűeket és a nagyobb vonzerejű múzeumokat. A IV. sikertényezőt a rendezvények jelentik, melyeknek éves eloszlását, tematikus összetételét és vonzerejét is vizsgáltuk. Az V. sikertényezőként a fürdőt jelöltük meg, melyek között a nyújtott szolgáltatások köre és a méret alapján próbáltunk különbséget tenni. A VI. sikertényezőt a turisztikai szervezet (TDM, tourinform) megléte jelenti. Ausztriában ez az együttműködéshez való csatlakozás egyik feltétele, így egyértelmű, hogy a hazai megvalósításhoz és sikeres működtetéshez is szükséges turisztikai szervezet minden esélyes városban. A VII. sikertényezőként a saját honlap meglétét, valamint rajta a turizmus szerepeltetését jelöltük meg. Pozitív elbírálásban részesültek azok a városok, melyek honlapja folyamatosan frissül, modern, esztétikus megjelenésű, könnyen kezelhető, idegen nyelve(ke)n is elérhető, van akadálymentesített változata, rezponzív kialakítású (van mobilnézete), turisztikai információk (látnivalók, szálláshelyek, vendéglátóegységek, rendezvények, turisztikai szervezet elérhetősége), szerepeljenek rajta. Ebből a nyolc feltételből legalább négynek teljesülnie kellett ahhoz, hogy pozitív elbírálást kapjon a város. A VIII. sikertényezőt a szlogen és/vagy logó megléte jelentette, ugyanis ez az osztrák városoknál természetes. A IX. sikertényezőt a megfelelő fogadóképesség jelentette, mely alatt jelen esetben a kereskedelmi szálláshelyeket vizsgálva minimum 4*-os szállodát értettünk legalább 20-30 szobával. A X. sikertényezőként keresleti oldalról fajlagos mutatókat fogalmaztunk meg: 1000 lakosra jutó kereskedelmi férőhelyek száma és 1000 lakosra jutó vendégéjszakák száma. Előbbinél az összes érték átlagát, 38,97 férőhelyet határoztunk meg minimálisan elérendő értéként. Utóbbinál a minimális értéket 2500 vendégéjszakánál húztuk meg, hiszen a városok tipizálásánál a II./B magasabb keresleti intenzitású alkategóriának ez volt az alsó értékhatára.

A két feltétel közül legalább az egyiknek meg kellett felelnie egy városnak ahhoz, hogy pozitív elbírálást kapjon. Azonban Siklós és Balassagyarmat esetében ezeket a számolásokat nem tudtuk elvégezni, mert nem állt rendelkezésre adat.

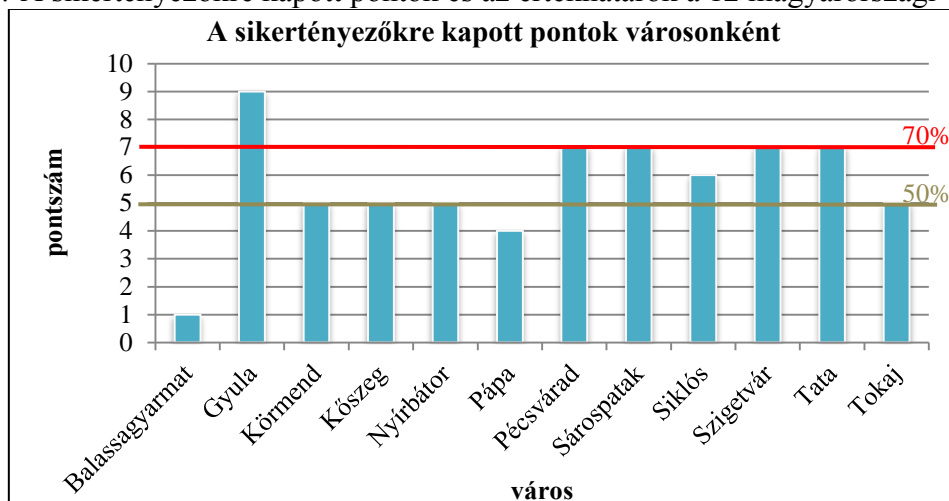
1. táblázat: A sikertényezők megléte a vizsgált 12 magyarországi városban

<i>sikertényező</i>	Balassagyarmat	Gyula	Körmend	Kőszeg	Nyírbátor	Pápa	Pécsvárad	Sárospatak	Siklós	Szigetvár	Tata	Tokaj
<i>I. védett természeti érték</i>				✓			✓	✓			✓	✓
<i>II. történelmi múlt</i>	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	
<i>III. kulturális-örökségi vonzerők</i>		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
<i>IV. rendezvények</i>		✓					✓			✓		✓
<i>V. fürdő</i>		✓			✓				✓	✓		
<i>VI. turisztikai szervezet</i>		✓	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓
<i>VII. saját honlap, rajta turizmus feltüntetve</i>		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓
<i>VIII. szlogen és/vagy logó</i>		✓	✓		✓				✓	✓	✓	
<i>IX. kapacitás</i>		✓				✓		✓	✓		✓	
<i>X. kereslet</i>		✓			✓		✓	✓			✓	✓

Forrás: saját szerkesztés

Az eredmények összegzéseként és a KHS-hez hasonló együttműködés kialakítására alkalmas települések kiválasztásához pontosítottuk az egyes városok jelenlegi teljesítményét. Mind a 10 sikertényező egy-egy pontot ért, így a városok maximum 10 pontot kaphattak, amely 100%-nak felelt meg. Két értékhatárt húztunk meg, egyet 70%-nál és egyet 50%-nál. A kapott eredményt a 7. ábra szemlélteti. A 70%-ot elérő, azaz legalább hét sikertényezőre is pozitív elbírálást kapó városok alkották a csúcskategóriát. Ezt a szintet öt város teljesítette: Gyula (90%), Pécsvárad (70%), Sárospatak (70%), Szigetvár (70%) és Tata (70%). Az 50-70% között teljesítő, azaz öt vagy hat sikertényezőre pozitív elbírálást kapó városok is jó alapokkal rendelkeznek, azonban a sikeres bekapcsolódáshoz még nagyobb mértékű fejlesztésekre lenne szükség. Ebbe a csoportba a következő városok kerültek: Körmend (50%), Kőszeg (50%), Nyírbátor (50%), Siklós (60%) és Tokaj (50%). A fennmaradó kettő városból Pápa négy, míg Balassagyarmat egy sikertényezőre kapott pozitív elbírálást, így náluk még az alapfeltételek megteremtése a feladat.

7. ábra: A sikertényezőkre kapott pontok és az értékhatárok a 12 magyarországi városban

Forrás: saját szerkesztés

Összegzés, javaslatok

Összegzésként elmondható, hogy az osztrák és hazai történelmi kisvárosok turizmusában és kínálatában jelentős eltérések figyelhetők meg, ám ezek ellenére sikeresen építik közös márkájukat, együttműködésük példaként szolgálhat a hazai történelmi kisvárosok számára. A KHS hálózat városainak kínálati és keresleti profiljai mércét adnak a hazai, hasonló adottságú városoknak is. A feltárt jellemzők és meghatározható város kategóriák egyben a fejlesztések kívánatos irányaira is rámutatnak. Ausztriában a kis történelmi városok márkának számítanak a turisztikai piacon. Fokozódó keresletüket egyrészt a városi, kulturális motivációjú utazások erősödő trendje is támogatja; másrészt pedig a történelmi kisváros márkát az együttműködés tagjai közösen vezették be a piacra, ismertté és attraktívvá téve azt. A hazai potenciális városok még nem tudják kihasználni a kínálati lehetőségeket, amelynek oka lehet a nem megfelelő szálláskapacitás, az egyes attrakciók nem megfelelő ismertsége vagy a változatos programok hiánya is. Jelentős különbség, hogy Ausztriában igen nagy hangsúlyt fektetnek a műemlékvédelemre, míg hazánkban ezen a területen még várat magára az áttörés. A programok, rendezvények tekintetében is hátrányban vagyunk a vizsgált osztrák városokhoz képest, hiszen tematikájuk kevésbé diverzifikált, illetve számuk is jóval alacsonyabb egyes településeken. Komoly probléma, hogy hazánkban a városok egy része nem tudja megfelelően kihasználni a saját honlapban rejlő lehetőségeket, nem tüntetnek fel minden, a turista számára érdekes és hasznos információt (város történelme, látnivalók, rendezvények, szálláshelyek, vendéglátóegységek, stb.), nem frissítik rendszeresen, nem modernizálják. Át kell gondolni a turisztikai kínálat marketingjét is, egységesíteni kell az egyes városok megjelenését, célszerű mindezt szlogennel és logóval kiegészíteni és egyben alátámasztani, megerősíteni. A hálózat sikeres működéséhez elengedhetetlen az egyes városok egyediségének, sajátosságának hangsúlyozása is. A hazai városokban készült interjúkból egyértelműen kitűnik, hogy lenne igény egy ilyen tematikus útvonal hazai megvalósítására, szívesen részt vennének benne a megkérdezett települések. Azonban a megvalósítás nehézségeit is tisztán látják, mint az indulás, a szervezés nehézségei, a fel nem ismert közös érdek, illetve az induláshoz szükséges anyagi források előteremtésének nehézségei.

Irodalom

Galgóczy-Németh A. (2009): Tematikus utak Észak-Magyarországon: A Vaskultúra Útja, Palóc Út. In: Aubert A., Berki M. (szerk.) *Örökség és turizmus*. Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Földrajzi Intézet, Pécs. 195-201. o.

- Jászberényi M. (2014): A kulturális turizmus elméleti háttere. In: Jászberényi M. (szerk.) *A kulturális turizmus sokszínűsége*. Nemzeti Közzolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest. 11-22. o.
- Nagy K., Piskóti I. (2014): Az ipari örökség megjelenése a kulturális útvonalak között – innováció vagy „csupán” termékfejlesztés? In: Jászberényi M. (szerk.) *A kulturális turizmus sokszínűsége*. Nemzeti Közzolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest. 143-170. o.
- Puczkó L., Rátz T. (2003): *Turizmus történelmi városokban. Tervezés és menedzsment*. Turisztikai Oktató és Kutató Kft., Budapest.
- Puczkó L., Rátz T. (2011): *Az attrakciótól az élményig. A látogatómenedzsment módszerei*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Rátz T. (2006): Kulturális turizmus és városfejlesztés – Európa Kulturális Fővárosa. – *Turizmus Bulletin*, 2006/2. 9-15. o.
http://itthon.hu/site/upload/mtrt/Turizmus_Bulletin/bulletin_2006_2/beliv.pdf Letöltve: 2017. 01. 09.
- Ronzheimer, H. (2014): Eine Reise Wert: Österreichs Kleinstädte. *ROTWEISSROT*, 3/2014.
<https://www.austrians.org/magazin/article/7.923.747> Letöltve: 2017. 04. 21.
- Smeral, E. (2014): Österreich-Tourismus 2025: Wachstumsmotor Städtetourismus. *WIFO*, 87.
http://www.wifo.ac.at/jart/prj3/wifo/resources/person_dokument/person_dokument.jart?publikationsid=47137&mime_type=application/pdf Letöltve: 2017. 04. 21.
- <http://www.balassagyarmat.hu/> (település honlapja) Letöltés: 2017. március 2.
- <http://www.gyula.hu/> (település honlapja) Letöltés: 2017. március 2.
- http://www.icomos.hu/data/documents/icomos_hirado_kulonszam_2014_marcius_icomos_news_hungary_special_edition_march_2014.pdf (definíciók) Letöltés: 2016. december 30.
- <http://www.khs.info/de/home.html> (az osztrák együttműködés) Letöltés: 2017. január 18.
- <http://www.koszeg.hu/> (település honlapja) Letöltés: 2017. március 2.
- <http://www.kormend.hu/> (település honlapja) Letöltés: 2017. március 2.
- <http://www.ksh.hu/teruleti> (statisztikai adatok) Letöltés: 2017. február 24.
- http://www.ksh.hu/turizmus_vendeglatas (statisztikai adatok) Letöltés: 2017. február 24.
- <http://www.nyirbator.hu/> (település honlapja) Letöltés: 2017. március 2.
- <http://www.papa.hu/> (település honlapja) Letöltés: 2017. március 2.
- <http://www.pecsvarad.hu/> (település honlapja) Letöltés: 2017. március 1.

<http://sarospatak.hu/> (település honlapja) Letöltés: 2017. március 3.

<http://www.siklos.hu/> (település honlapja) Letöltés: 2017. március 1.

https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/bevoelkerung/bevoelkerungsstand_und_veraenderung/bevoelkerung_zu_jahres-_quartalsanfang/index.html (népesség adatok) Letöltés: 2017. április 21.

http://statistik.at/web_de/statistiken/wirtschaft/tourismus/beherbergung/ankuenfte_naechtigen/index.html (vendégforgalom adatok) Letöltés: 2017. február 11.

<http://www.szigetvar.hu/> (település honlapja) Letöltés: 2017. március 1.

<http://www.tata.hu/> (település honlapja) Letöltés: 2017. március 2.

<http://www.tokaj.hu/> (település honlapja) Letöltés: 2017. március 3.

<http://www.tokaj-turizmus.hu/> (település turisztikai honlapja) Letöltés: 2017. március 3.

<http://tourinform.hu/tourinform-irodak> (tourinform irodák) Letöltés: 2017. március 1.